



כיצד משיגים חיות בעבודת ה'?

להסתגף או להתרומם?

מה גרם להתגלות תורת החסידות?

טעימה מ"מלאה הארץ דעה את ה'"

אור
החסידות



קובץ זה יוצא לאור
לעילוי נשמת האי גברא רבא, רודף צדקה וחסד
זכה לפזר מכספו להדפסת תורת כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע
הרב החסיד ר' מאיר בהר"ר שמחה יצחק זאיאנץ ע"ה
ס. פאולו ברזיל
נלב"ע ביום ג' סיון ה'תשפ"א
תנצב"ה

ולזכות יבלחטו"א בניו הני לומדי ותמכי אורייתא, רודפי צדקה וחסד,
ראשונים לכל דבר שבקדושה ה"ה האחים החשובים
הרב החסיד ר' ישראל אפרים מנשה
והרב החסיד ר' יוסף משה
וכל בני משפחתם שיחיו
יהי רצון שיתברכו בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר,
ובהצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנו, תמיד כל הימים



בעזתי"ת.

י"ט בכסלו, יום ההילולא של מורנו המגיד ממעזריטש נ"ע, ידוע גם כיום בו שוחרר תלמידו הגדול, רבי שניאור זלמן מליאדי, בעל התניא והשולחן ערוך, לאחר שהי' אסור בידי השלטונות הרוסיים משך נ"ג יום, כאשר העילה למאסרו הייתה תורת החסידות, תורת הבעל שם טוב, אשר הרחיב וביאר והפיץ ופרסם.

ומובא בספרים (ראה בית רבי פט"ז הערה ב. נתבאר בלקוטי שיחות ח"ל עמ' 170 ואילך) שמאסר זה בעולם הגשמי נבע מקטרוג שהתעורר עליו למעלה על גילוי תורת החסידות באופן כה נרחב, וכן הי' גם בנוגע לגאולתו, שכאשר נתבטל הקטרוג בעולמות העליונים, גם גויי הארצות הוכרחו לשחררו ממאסרו.

ומעת שחרורו, הרי נתחזקה הפצת והרחבת תורת החסידות על ידו וגם בדורות הבאים, עד שהגיעה במשך הדורות לכל קצווי ארץ ולכל תפוצות ישראל, והוסיפה אור וחיות בלימוד התורה וקיום המצוות, ולכל בני ישראל הי' אור במושבותם.

ועד כדי כך גדלה מעלת יום י"ט בכסלו, אותו יום זכאי שבו נתבטל הקטרוג והורחבה לאין שיעור הפצת תורת החסידות, שכ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע תיאר וכינה יום זה כ"ראש השנה לחסידות" (ע"פ אגרת כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב לקראת י"ט כסלו תרס"ב. נדפסה בתחילת לוח "היום יום").

ולקראת האי יומא רבא, מובא בזה ליקוט מביאורי כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע (ע"פ לקוטי שיחות ח"ב עמ' 463 ואילך) בביאור מהותה של תורת החסידות, וסיבת התגלותה דווקא בדורות אלו האחרונים, דרא דעקבתא דמשיחא.

בברכת התורה,

מכון אור החסידות

ערב י"ט כסלו, ה'תשפ"ה

"...כי בראש השנה שנת תק"ז עשיתי השבעת עליית הנשמה כידוע לך, וראיתי דברים נפלאים במראה מה שלא ראיתי עד הנה מיום עמדי על דעתי . . ועליתי מדרגה אחר מדרגה, עד שנכנסתי להיכל משיח . . ושאלתי את פי משיח אימת אתי מר, והשיב לי בזאת תדע, בעת שיתפרסם למודך ויתגלה בעולם ויפוצו מעינותיך חוצה..."

והביאור בזה הוא, כמבואר למעלה, שההתגלות בעולם היא נמשכת ומשתלשלת מהגילוי בתורה, ועל כן, על ידי התגלות פנימיות התורה, נמשך גם בעולם גילוי אלוקות - אשר הגילוי האלוקי בעולם הוא מהותה ועניינה של הגאולה העתידה לבוא בקרוב ממש ובעגלא דידן.

"טועמי' חיים זכו"

מעלה נוספת בלימוד תורת החסידות בדרא דעקבתא דמשיחא, היא שבכך מקיימים את העניין של "טועמי' חיים זכו":

כאשר תבוא הגאולה העתידה במהרה בימינו, תהי' השגת האלוקות נחלת הכל, כפי שנתנבא ישעי' (יא, ט): "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", וכן נתנבא ירמי' (לא, לג) "כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם".

והנה, שית אלפי' שנין דהוי עלמא (ר"ה לא, א) הם כנגד ששת ימי המעשה, והאלף השביעי, ימות המשיח, הוא כנגד יום השבת קודש, "יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים", ועל פי חישוב זה, הרי בעומדנו בחציו השני של אלף השישי, עומדים אנו ביום שישי לאחר חצות היום, ואזי חל המנהג שהובא בפע"ח (שער השבת ריש פ"ג) "יום שישי צריך לטעום מכל מאכל, בסוד טועמיה חיים זכו האמור בתפילת מוסף" (ראה גם מג"א סי' ר"ג סק"א ושו"ע אדמו"ר הזקן שם ס"ח), וממילא כשעומדים לפני "יום שכולו שבת ומנוחה", היינו לפני ביאת המשיח, צריכים לטעום מעין הגילוי האלוקי שהיה אז, בלימוד פנימיות התורה.

ולמוד זה הרי זה "טועמיה" והכנה וכלי לזמן שבו "מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", בגאולה השלמה על ידי משיח צדקנו במהרה בימינו אמן.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כאופן שהופיעו במקורם, אלא עובדו מחדש ונערכו ע"י חברי המערכת, ולפעמים הושמט ריבוי השקו"ט והמקורות שהופיעו במקורם, ויש להיפך, אשר במקור הדברים מופיעים בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים, וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.



המחלוקת, ועדיין בין שמאי והלל היו רק ג' מחלוקות (שבת יד, ב ואילך), ואחר כך נתעלמה התורה יותר – "משרבו תלמידי שמאי והלל שלא שימשו כל צורכן, רבו מחלוקת בישראל" (סוטה מז, ב).

בהמשך, בזמן רבי נתמעטו הלבבות, ו"התלמידים מתמעטים והולכים, והצרות מתחדשות ובאות" (הקדמת הרמב"ם ל"ד החזקה), ואז הוצרך רבי לכתוב את המשנה, ובזמן הגמרא נתעלם אור התורה עוד יותר, עד שעל תלמוד בבלי דרש ר' ירמיה' "במחשכים הושיבני... זה תלמודה של בבל" (סנהדרין כד, א).

ועם כל ההעלם והסתור שהי' בימי האמוראים, הרי לא מגיע הדבר לחושך כפול ומכופל שהחל לאחר חתימת התלמוד, וכמבואר בהקדמת הרמב"ם שעד רבינא רב אשי היו כולם סמוכים איש מפי איש עד משה רבנו, ובהם הסתיים הדבר, ומאז נתעבה החושך מאוד.

וכאמור, הרי המצב הכללי של הנהגת העולם, בית ראשון ובית שני וכו' – מתאים ומשתלשל מדרגת ומצב גילוי התורה באותו דור.

הכנה לתקופת הגאולה

כשם שחושך הגלות שהולך ומעמיק נמשך ומשתלשל מההעלם וההסתור על התורה מדור לדור, כמו כן, כאשר מתקרבים לזמן ביאת המשיח נעשה להיפך, שנוסף גילוי בתורה, ויתירה מזו: גילוי אור הגאולה מתחיל בגילוי אור התורה.

ועל כן מצינו בדורות האחרונים שהתחילה להתגלות פנימיות התורה והחלק הנסתר שבה. בתחילה הייתה תורת הקבלה נסתרת והיו הוראות והגבלות לצמצם ולהעלים את גילוי' (ראה חגיגה יא, ב. יג, א ואילך), עד שבא הארז"ל והחל לגלותה.

וכמו שכתב תלמידו הרח"ו בהקדמתו לשער ההקדמות: "הנה החכמה הזאת היתה נגלית באתגלייא עד פטירת הרשב"י ע"ה, ומאז ואילך נסתם חזון... וכל אחד מהחכמים היודעים בחכמה הזאת מאז ואילך היו עוסקים בה בהסתור גדול, ולא באתגלייא, ולא היה מגלה אותה אלא לתלמידו היחיד בדורו – ואף זה בראשי פרקים, מפה אל פה, מגלה טפח ומכסה אלף טפחים, והיתה החכמה הזאת מתמוטטת ומתמעטת והולכת מדור לדור, עד הרמב"ן ז"ל – אחרון המקובלים האמתיים".

וכל זאת עד "היום אשר מורי זלה"ה החל לגלות זאת החכמה", ומני אז הלך והתגבר גילוי פנימיות התורה, עד שבא מורנו הבעש"ט והחל לגלות את תורת החסידות, והדבר המשיך על ידי תלמידיו ותלמידי תלמידיו, ובהמשך הגדיל רבנו הזקן את גילוי תורת החסידות בכיבוד בהבנה והשגה שכלית, באופן שיעורר את רגשות הלב בפנימיות וביסודיות ויאיר ויחיי' מחדש את עבודת ה'.

"לכשיפוצו מעיינותיך חוצה"

האמור למעלה, הרי הוא ביאור במשמעות מעשה נורא אודות "עליית נשמה" שערך הבעל שם טוב בשנת תק"ו (מכתבו לגיסו הר"ג מקיטוב, נדפס בסוף ספר בן פורת יוסף לבעל ה"תולדות"):

בבואנו להגדיר את מעלת לימוד תורת החסידות, הנה בהשקפה ראשונה נראה שמעלת לימודה היא כמעלת לימוד חלק נוסף מחלקי התורה:

כשם שמצינו כמה חלקים בתורה, פשט, רמז, דרוש וסוד, וכל אלו הולכים ומתגלים ומתפרשים ומתבארים באורך ורוחב ועומק על ידי רבנן ותלמידיהון שבכל דור, כמו כן יש בתורה גם חלק החסידות שהתגלה על ידי הבעל שם טוב, תלמידיו וממשיכי דרכם.

ולא זו בלבד שהיא חלק מחלקי התורה, אלא גדלה מעלת לימודה ממעלת לימוד שאר חלקי התורה, מצד זה שתורת החסידות היא "פנימיות התורה", כלומר חלק פנימי ועמוק יותר בתורה גופא.

אמנם, כאשר מתבוננים במהותה וחדושה של החסידות, מוצאים שמעלת לימוד תורת החסידות אינה רק עוד חלק בתורה, אלא הרבה יותר מכך: היא מקיפה את חיי היום יום, ומרוממת את כללות לימוד התורה וקיום המצוות במחשבה דיבור ומעשה, וכפי שיתבאר לקמן.

"אור" לעומת "חיות"

באגרת האמורה, התבטא כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע על תורת החסידות: "אור וחיות נפשנו".

ובכדי להבין את השפעתה של תורת החסידות על עבודת ה', יש, אפוא, להתבונן במשמעותם של "אור" ו"חיות" אלו.

כי הנה כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב (ספר המאמרים תרס"ג בתחילתו) ביאר את מהות המושגים "אור" ו"חיות" וההפרש ביניהם, בנוגע לאופן שבו הנפש מחיי' את הגוף:



הכל עשה יפה בעתו



תורת החסידות, כמבואר בפרקים הקודמים, מוסיפה אור וחיות וחיוניות בעבודת ה', בלימוד התורה, בקיום המצוות, בעבודת התפילה, ובניצול ענייני העולם והגשמיות לשם שמים ולעבודתו ית'.

ומעתה יש לבאר מדוע התגלתה תורה זו בדורנו זה דווקא, ולא בדורות הקודמים (ראה גם ליקוטי שיחות ח"כ עמ' 174).

אחד הביאורים בזה, הוא משום שמתקרב זמן הגאולה, והדבר קשור גם להתגלות עניינים בתורה, וכפי שיתבאר להלן.

כי הנה, מצינו שמצב העולם ודרגתו הרוחנית קשור ומתאים למצב התגלות התורה באותו דור:

בזמן בית ראשון הי' גילוי אלוקי נעלה בעולם. איתא בזהר הקדוש (ח"א קנ, א. וראה שמות רבה פט"ו, כו) שאז הי' המצב ש"קיימא סיהרא באשלמותא" – לבנה במילואה, היינו גילוי האור האלוקי בשלימות, שהתבטא גם בחכמת שלמה המלך, ומשום כך נבנה אז בית המקדש.

בבית שני, אמנם הי' גם כן גילוי אלוקי בעולם, אך לא בכחינת "קיימא סיהרא באשלמותא" כמו בימי בית ראשון, ואחר כך נחרב גם הבית השני ונעשה בעולם העלם והסתר על אור הקדושה עוד ועוד.

והנה, כל העניינים בעולם משתלשלים מן התורה, כמאמר "אסתכל באורייתא וברא עלמא" (זהר ח"ב קסא, ב), וממילא חילוקי הדרגות בגילוי אלוקות בעולם משתלשלים ממצב גילוי התורה באותם דורות.

בתחילה, בזמן בית ראשון, הייתה התורה בגילוי ללא כל העלם והסתר, כל דיני התורה היו ברורים וגלויים ולא היו שום ספיקות ומחלוקות, וגם אם התעורר ספק, הרי היו מכריעים אותו באופן שישאר הדבר מבורר ומבואר (ראה סנהדרין פח, ב). אחר כך, בזמן בית שני התחיל עניין

א. החיות הפרטית שבכל אבר, שמצידה המוח מבין והלב מרגיש והאוזן שומעת והרגל מהלכת וכיוצא באלו. חיות זו היא דבר המדוד ומותאם אל המקום שאליו הוא מיועד. אותה הנפש מחי' את כל האברים, אך לכל אבר יש החיות המיוחדת ומיועדת לו.

ואי אפשר כלל להשוות בין החיות הנעלית והעדינה שמלוכשת במח, לבין החיות הנחותה והירודה שנמשכת מהנפש לעקב שברגל, כדברי המדרש "מלאך המות באדם זה עקיביו של אדם" (אדר"נ סוף פל"א).

ב. בנוסף לחיות הפרטית, יש מהנפש גם חיות כללית שאינה קשורה ומותאמת לתכונה הפרטית של האבר שהיא מחי', אלא לעצם היות האדם חי. חיות זו היא המשכה מהנפש שמתלבשת בכל אבר כפי שהיא, ללא שינוי והתאמה.

ומכיון שמדובר בחיות כללית שאינה תלוי' בסוג האבר וחשיבותו, לכן גם מצינו בה תכונה מיוחדת, שיש שיעור קבוע של אכילה לצורך חיות זו שאינו משתנה בין אדם לאדם.

כי הנה, מצינו בנוגע לאיסור אכילה ביום הכיפורים (עיי' יומא פ, ב) שישנו שיעור של אכילה "ככותבת", שעל ידה "מיתבא דעת", ושיעור זה נכון "לכולי עלמא" ואפילו לאדם כעוג מלך הבשן, וזאת משום שמדובר במזון המספיק כדי לקשר את חיות הנפש הכללית לגוף, וכשם שחיות זו אינה נמדדת לפי סוג האברים, כך גם אינה נמדדת לפי גודל הגוף, והיא שווה אצל גדול וקטן.

ושני סוגי חיות הללו נקראו בשם "אור" ו"חיות":

הסוג הראשון שמחי' כל אבר לפי טבעו ותכונתו נקרא בשם "חיות", והסוג השני שמחי' את כל האברים באופן שוה נקרא בשם "אור", כי זהו מתכונת האור שהוא מאיר בכל מקום באופן שוה.

ולדוגמא באור השמש שמאיר לארץ ולדרים עלי', הרי אור זה אינו נמדד ואינו מותאם למקום שבו הוא מאיר אלא נמשך כמו שהוא, ללא שינוי, לכל מקום שאליו מגיע. וכמאמר רז"ל "שמשא אכולא עלמא נייחא" (סנהדרין לט, א), ואין הבדל בין אור השמש שמאיר בחדר המלך לבין אור השמש שמאיר במקום האשפה והטינופת.

ונמצא שבחיות הנפש יש שני פרטים: "אור" הנפש הוא החיות הכללית שמחי' את כל הגוף בשווה, ו"חיות" הנפש היא החיות הפרטית שמחי' כל אבר לפי טבעו.

ושני עניינים אלו של "אור" ו"חיות" ישנם גם בתורת החסידות – "אור וחיות נפשנו" – היא מאירה את עבודת ה' וגם מחי' אותה, כאשר יתבאר.

"אור" – חיות כללית בעבודת השי"ת

בכל מצווה ומצווה שהאדם מקיים נעשים שני עניינים כלליים: א. הוא מקיים את ציווי הבורא ית'. ב. הוא פועל פעולה מסוימת שהיא מסגולתה ותכליתה של אותה המצווה.

ולדוגמא: בקיום מצוות הנחת התפילין ישנו העניין המהותי והיסודי, שהוא עצם מה שהאדם מציית לציווי הבורא, ובנוסף לזה, בקיום מצווה זו מתגשמת כוונתה ותוכנה, לזכור את יציאת מצרים ולשעבד את המוח והלב, ובקיומה מרומם האדם את מוחו ולבו.

ה"אור" שמוסיפה החסידות בקיום המצוות הוא בדוגמת אור הנפש שמאיר לכל האברים בשווה, וכמו כן לימוד החסידות מעניק חיות כללית בקיום כל המצוות ללא הבדל בין מצווה למצווה.

תורת החסידות מאריכה ומבארת כיצד קיום המצוות אינו עניין יבש כחובה המוטלת על האדם, אלא הקיום הוא מתוך אהבת השי"ת, שמשום שאוהב את השי"ת הרי הוא חפץ להדבק בו על ידי קיום מצוותיו, ובכך אין נוגע מהו תוכנה הפרטי של המצווה, אלא יש לו חיות בעצם קיום מצוות השי"ת.

נושא מרכזי ביותר בספרי החסידות, הוא כיצד יבוא האדם לאהבת ה' אמיתית, ומפורטות מדרגות שונות באהבה, אם אהבה שעל ידי התבוננות או לגלות האהבה המסותרת שירושה לנו מאבותינו, וכיצד היא הדרך להזדכך ולהסיר את המונעים להתעוררות האהבה.

ולא לאהבת ה' בלבד מביאה תורת החסידות, אלא גם לאהבת התורה ולאהבת ישראל, שלוש האהבות שכרוכות זו בזו.

כאשר האדם בא לאהבת ה' אמיתית, הרי עצם הדבר שהקב"ה ציווה לעשות משהו נותן לו חיות בקיום הציווי, שהרי בציווי זה מקיים הוא רצונו של הקב"ה שאותו הוא אוהב באהבה פנימית ואמיתית!

ומובן ש"חיות" זו אינה משתנה בין מצוה אחת לחברתה, כי הלא במצוות ציצית, תפילין, שופר, סוכה או עשיית מעקה, בכלן רוצה הקב"ה ובקיום כל אחת מהן מקיימים את רצונו. וממילא חיות זו שווה היא בכל מצוה, מבלי הבט איזו מצווה היא ומה עניינה ותכליתה.

זהו עניין ה"אור" שבתורת החסידות: לעורר את אהבת ה' התורה וישראל, ומתוך כך לקיים את ציווי השי"ת בחיות ובחשק כי בכך מקיימים מה שציווה הקב"ה, וזאת עוד לפני שמגיעים לתוכנה של המצווה ופעולתה.

"חיות" פרטית ומיוחדת בכל מצווה

נוסף על החיות היסודית בקיום המצוות, הנה כל מצווה ומצווה יש לה פעולה אחרת. מבואר בספרי הקבלה שכל מצווה ומצווה פועלת המשכה אלוקית בעולמות, ואינו דומה ההמשכה שעל ידי מצוות תפילין להמשכה שעל ידי מצוות ציצית, וכך לכל מצווה יש המשכה המיוחדת לה.

וכמבואר בתניא (פ"ט), בפירוש מאמר המשנה (אבות פ"ד מ"ב) "שכר מצווה מצווה", ששכרה של המצווה היא ההמשכה הרוחנית שעל ידי המצווה, ולכן "משכרה נדע מהותה ומדרגתה" של כל מצווה, ומעצם מה שיש הבדל בין שכר מצווה למצווה אחרת, יודעים אנו גם שהמהות והפעולה שונה בין מצווה למצווה.

אין זאת שהבעש"ט הקל על תלמידיו ופטר אותם מן התעניות והותיר אותם עם העניינים הבלתי רצויים, אלא דרכו הייתה לרומם ולהעלות את האדם באופן שלא יהי' צריך להגיע לידי הסיגופים.

החסידות עוסקת בעיקר בהתבוננות בדרך החיים והטוב, היא מפרטת ומבארת את הטוב טעם שבקדושה ובקרבת השי"ת, את הרוממות ואת העריכות של הנשמה היהודית, וכאשר האדם שומע ומפנים זאת, ממילא אין לו שייכות לרע.

כאשר האדם עוסק במלחמה עם עניני הרע, ובתעניות וסיגופים – אין הוא מתעלה, הוא נותר נחות כשהי' קודם ושייך לאותם ענייני רע, ומכיון שכן, כדי להישמר שלא ישל ח"ו עליו לשבור את הגוף ע"י תעניות וסיגופים.

ואילו כאשר עוסק בטוב ובעושר שבקדושה, הרי האדם מתעלה מצד האור האלוקי שמאיר במוחו וליבו, כך שגם מוחו וליבו נעשים מוארים, ואפשר יותר לעבוד את ה' על ידי כוחות נפשו ואינו צריך להלחם עמם, וממילא אין צורך ותועלת בסיגופים ובתעניות.

וכה דרש מורנו הבעש"ט על הפסוק (משפטים כג, ה) "כי תראה חמור שונאך רובץ תחת משאו וחדלת מעזוב לו עזוב תעזוב עמו":

כאשר "תראה חמור" – תתבונן בחומר הגוף שלך, ותראה כי הוא "שונאך" – שונא לכל עניין רוחני ועבודת ה', הנה יכול לעלות על דעתך ש"וחדלת מעזוב לו" – תתעלם מצרכיו ותענה ותסגף אותו בכדי שלא יפריע לעבודת ה'.

וציווי הפסוק הוא: "עזוב תעזוב עמו" – אסור לסגף את הגוף, אלא לצרף אף אותו לעבודת ה', לזכך ולהאיר אותו עד שהגוף יעזור לנשמה בעבודת ה' (כתר שם טוב (הוצ' קה"ת) הוספות סי' כא).



ותורת החסידות מבארת ומאירה את מהות המצוות באופן שיש לאדם חיות והתלהבות בקיום המצווה, לפי אופן מהותה הפרטי וההמשכה המסוימת של אותה מצווה.

ועל כן נקראת החסידות "אור וחיות נפשנו" – "אור" הוא כמו ה"חיות הכללית" של הנפש, וכן בקיום המצוות הכוונה לחיות הכללית בעצם קיום המצוות כי כן צוה המלך, ו"חיות" היא החיות הפרטית והמיוחדת בכל מצווה ומצווה לפי מהותה.

גם השכל שקוע בעבודת השי"ת

לאור וחיות אלו שנוספים – על ידי לימוד החסידות – בקיום המצוות, יש כמה מעלות טובות, הן בעצם קיום המצווה והן בכללות עבודת ה':

ראשית, הנה כאשר יש לאדם חיות והתלהבות בדבר מסוים הרי אינו עושה אותו בדרך "מצות אנשים מלומדה", כדי לצאת ידי חובתו בלבד, אלא באופן היותר טוב ומושלם, וממילא נוסף אצלו הרבה בדקדוק המצוות בהידור דהידור משום שהדבר נוגע לנפשו.

שנית, כאשר המצווה מקדיש למצוה רק את כח המעשה שלו בלבד, ואילו כחות השכל והרגש רחוקים מקיום המצווה, ואף נתונים ושקועים בדברים אחרים, קיים חשש שהשכל והרגש שנתונים במקום אחר יובילו גם את כח המעשה להתעסק בעניין שבו הם שקועים, ואז יפסיק גם בקיום המצווה אף במעשה ר"ל, משא"כ כאשר האדם מקיים את המצוות מתוך חיות, והשכל והרגש נתונים ושקועים במצווה, מובטח לו שגם במעשה לא יטה מקיום המצוות ימין ושמאל.

כל זאת בנוגע לקיום המצווה, אך ישנה תועלת גם בכללות עניין עבודת ה':

ידועה ההלכה שאדם שטבל במקווה, אך שערה אחת נותרה חוץ למים – לא עלתה לו טבילה (עירובין ד, ב. ועוד) והטומאה לא הסתלקה ממנו, ורק כאשר יכניס גם שערה זו למקווה, תעלה לו הטבילה.

ומעין זה גם בעבודת ה'. מי שעוסק בלימוד התורה וקיום המצוות אך שכלו ורגשותיו אינם משתתפים במעשה המצוות, הנה בוודאי יצא ידי חובתו, אך אי אפשר לומר שבזה הוא השתחרר ונתטהר מענייניו הלא טובים, שהרי חלק מהנפש נשאר "בחוץ", ולא "שערה" בלבד אלא כוחות הרגש והשכל, שהם חלק עיקרי במהות האדם.

כאשר כוחות נפשו אינם משתתפים בעבודת ה' ומונחים בענייני העולם, הרי הוא אינו שקוע בקדושה, והרבה מן החיות שלו נתונה לענייני העולם, וממילא הרי הוא בא לעניינים היפך הטוב והקדושה.

אך ככל שהאדם משתמש בכחות השכל והרגש לענייני קדושה, הרי בדרך ממילא מתמעטת החיות שלו בדברים אחרים, לא רק בדברים לא טובים, אלא אפילו בדברי הרשות.

כאשר יהודי לומד חסידות בהבנה והשגה, ושכלו מלא בענייני קדושה, וגם הדבר משפיע על רגשותיו והוא מקיים את המצוות מתוך חיות ורגש ומתוך אהבת ה', התורה וישראל,

להתרומם או להסתגף



שאלו פעם את מורנו הבעל שם טוב: הלא כבר ישנם ספרי עבודת ה' המיוסדים על דרך הקבלה, כמו "ראשית חכמה" ושל"ה וכיוצא באלו, ומה חידשה דרך החסידות על פני ספרים אלו?

וענה הבעל שם טוב, אמשול לכם משל:

כאשר נכנס גנב לבית, ישנם שני דרכים כיצד להינצל ממנו: א. לצעוק, ואזי הגנב נבהל ובורח, אלא שאז יש חשש שיבוא לגנוב שוב פעם אחרת. ב. לתפוס את הגנב ולהשפיע עליו שיחדול לגנוב, ובאופן זה נפטרים מסכנת הגניבה לגמרי.

זהו, ענה הבעל שם טוב, החידוש של חסידות – להביא את האדם למצב שבו אינו צריך לשמור על עצמו תדיר מפני החטא, אלא לרומם את עצמו למצב שאינו בא לחטוא (ראה כתר שם טוב (קה"ת תשנ"ט) הוספות סי' שצו).

ביאור הדברים:

בעבודת ה' בכלל ישנם שני סוגי עבודות: א. "סור מרע", ב. "ועשה טוב" (תהלים לד, טו). בדרך הראשונה נלחם אדם עם הרע שהוא נוטה אליו, ואילו בדרך השני עוסק הוא בעשיית טוב, ובדרך ממילא נהי' הוא מרומם ופורש מן הרע ללא מלחמה.

בשנים קדמוניות, הי' מקובל לעסוק בתשובה מתוך תעניות וסיגופים, הסדר הי' שמתבוננים עד כמה "רע ומר עזבך את ה'" (ירמ' ב, יט), עד כמה לא טוב הוא היצר הרע ופיתויו, והיו דוחים את הרע על ידי סיגופים ותעניות.

ואילו הבעל שם טוב לימד את תלמידיו שאסור לייסר את הגוף ויש לעבודת את ה' בשמחה יחד עם הגוף.

הנה כל כולו טובל במי הדעת הטהור, והוא נטהר לגמרי מענייני העולם ומעניינים של היפך הטהרה והקדושה.

ולא רק בזמן הלימוד וקיום המצוות, אלא משך היום כולו, גם בעוסקו בדברי הרשות, הנה "בכל דרכיך דעהו" (משלי ג, ו), וכמבואר ברמב"ם הלכות דעות (סוף פ"ג) שכל ענייני האכילה ושתי' ושינה וכיו"ב נעשים חלק מעבודת ה'.

כל זאת, כאשר המצוות אינם במעשה בלבד, אלא מתוך הבנה והרגשה, כאשר כל חיות הנפש מופנית לעבודת ה'. זוהי פעולתה של החסידות – להאיר ולהחיות את עבודת ה'.

ואור זה בעבודת הפרטית של האדם מביא גם להזדככות כללית בעולם, עד אשר "ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ" (זכרי' יג, ב), וחושך העולם יאיר – "ולילה כיום יאיר" (תהלים קלט, יב), כאשר "נגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דבר" (ישעי' מ, ה).



להחיות את הבית



לכאורה, החיות והחיוניות בעבודת ה' הנובעת מלימוד החסידות אינה שייכת לבני הבית ובוודאי שלא לילדים, כי הלא תחילת הלימוד היא בתורה שבכתב ובמשנה וגמרא, כסדר המפורט בפרקי אבות, ואורך משך זמן עד שניתן להגיע ללימוד תורת החסידות.

אמנם, מכיוון שנתבאר למעלה שהחסידות אינה רק חלק בתורה אלא אור וחיות בעבודת ה', הרי את אותו אור וחיות ניתן להקרין גם בתוככי הבית ובילדים רכים.

ולדוגמא:

כאשר לומדים עם ילד חומש עם רש"י או אפילו ללא פירוש רש"י ואפילו בלימוד אותיות האל"ף בי"ת, צריך הילד לקבל מהמורה ומהאב והאם את ההכרה בקדושת האותיות, בכך שהתורה היא תורתו של הקב"ה, רצונו וחכמתו ית', וממילא המלמד מלא בחיות ושלהבת אש קודש.

חז"ל דרשו "והודעתם לבניך ולבני בניך, וכתיב בתרי' יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב, מה להלך באימה וביראה וברתת ובזיע, אף כאן באימה וביראה וברתת ובזיע" (ברכות כב, א), והרגשה זו צריכה להיות ניכרת לילד לא רק בעת לימוד סוגי' חמורה בש"ס ופוסקים, אלא בכל עניין של לימוד תורה אף הפשוט ביותר.

עניין זה, של חיות וחיוניות בחינוך הילדים, הוא גם בענייני מצוות, ולדוגמא, הילד צריך להכיר שבבית נותנים צדקה ביד רחבה, שאין מדקדקין ליתן רק מעשר או חומש, אלא בלי הגבלות. כאשר יודעים בבית שלפלוני דחוקה השעה, אין ממתינים שיבוא לבקש, אלא מעניקים לו ומתאמצים לתת למעלה מההגבלות.

וגם בעבודת התפילה, צריך הילד לידע שתפילתו של האב היא במתינות ובכוונה, הוא אינו ממהר בה, והיא אורכת זמן מרובה, ובפרט ביום השבת שהוא קדוש לה', ותפילתו היא מלאה אור וחיות וחיבור למי שאמר והי' העולם.

ובמידה מסוימת, העברת החיות והחיוניות בעבודת ה' לילדים תלוי' בעיקר בעקרת הבית, שעיקר החינוך תלוי בה, והיא אשר מעבירה לילדים את ההכרה מה חשוב ומה טפל, במה חיים באמת ומה נעשה רק כלאחר יד לצאת ידי חובה.